

Československý týdeník - Evropské vydání Tschechoslovakische Wochenzeitung - Europäische Ausgabe

AMERICKÉ LISTY: Vychází každý pátek • Vydává a tiskne: Universum
Sokol Publ. • Vedoucí redaktor: Josef Martínek • Evropský redaktor:
Miroslav Fišera • Adresa redakce: AL, Postfach 3, 8027 Zürich
Roční předplatné S. Fr. 50.00.

AMERICKÉ LISTY: Erscheint jeden Freitag • Herausgeber: Universum
Sokol, Publ. Chefredakteur: Josef Martínek • Redakteur für Europa:
Miroslav Fišera • Anschrift der Redaktion: AL, Postfach 3,
8027 Zürich • Abonnement: S. Fr. 50.00 (jährlich).

AL

GEGRÜNDET 1874 (New Yorkské Listy) • MONTAG, den 27. AUGUST 1973 • POSTFACH 3, 8027 ZÜRICH, (SCHWEIZ) Nr. 34 • PRES S. FR. 1.00

PĚT LET OD ONĚCH HISTORICKÝCH DNŮ

Karel Jezdinský

Minulé číslo Amerických Listů jsme věnovali pětiletému výročí sovětské okupace Československa. Americké vydání mělo celou první stranu anglickou — šlo o to, aby se zejména americká veřejnost znovu zamyslela nad okupací a vůbec souvislostmi v dnešní všeobecné "uvolňovací atmosféře" a v čase evropské bezpečnostní konference. Avšak okupace a její následky, to pro nás není otázka pouhého výročí. To je něco, co změnilo život v Československu, a československou exulantskou obec zvětšilo o celé jedno procento národa. Proto se také nyní ještě k srpnové invazi vracíme článkem, který je stejně unikátní, jako byl v minulém čísle materiál bývalého generálního ředitele Jáchymovských dolů Karla Bočka: "Ani gram uranu okupantům". Oba články byly psány výhradně pro Americké Listy.

Uplynulo pět let od oněch dnů, kdy do Československa vtrhla vojska zemí Varšavského paktu, aby z příkazu Moskvy jako obrovská vlna zadusila slibný rozkvět pražského jara. Pět let není v dějinách dlouhá doba. Utichly jisté vášně, zacerily se některé rány, ale nezapomnělo se. Jen pohled na minulost je snad — ku prospěchu věci — střízlivější. Svět se nepřestal točit a lidé v Československu se museli leččemu znovu přizpůsobit. Je možno se ptát — s odstupem pěti let, zda ona pražská reformace měla vůbec nějakou cenu, zda z ní ještě něco žije.

Především, Československo není tím čím bylo v novotnovských dobách. Nový po-
okupační režim, dosazený cizím nátlakem nemůže nebrat na vědomí minulou zkušenost. Tu a tam musí činit určité ústupky, tu a tam aspoň mlčet, ve větší míře uspokojovat alespoň hospodářské potřeby obyvatelstva, více se snažit vyjít z izolace, do které se dostal svým nepopulárním zrodem i způsobem vlády. Všichni, i ta nejmladší generace, i ti vládnoucí, i ti ovládaní se pamatují na to, co se před pěti lety stalo. Znájí pravdu. Někdo ji překrucuje, někdo ji zamlčuje, někdo si ji pro vlastní klid nepřipouští, ale všichni ji znají. Není třeba žádných konfliktů svědomí, žádného tápání a úporného hledání. Kdo lže, může mít pro to stovky omluv — třeba i rodinu — ale ví, že lže. Fronty jsou neobvykle jasné, jasnější než kdykoli v minulosti, i když protivníky nelze rozlišit podle stejnozkroje. Lidé se starají o své všední věci a o stentativním povrchním ne-

zájmem o politiku dávají najevo, že žijí v poměrech, které jim byly vnuceny. Část vlády se opět může domnívat, že činí to nejlepší v okolnostech, které zase ji byly, mocí daleko silnější — vnuceny. Je to doba čekání, únavného a vyčerpávajícího, ale trpělivého. Jsou národy, které dokážou neobyčejně dlouho bojovat. Zdá se, že náš národ dokáže dlouho čekat. Může to být plodné čekání, jestliže se při něm nezapomíná a jestliže se při něm člověk i neustále poučuje.

Režim sám přiznal míru odporu, které musel čelit, když prováděl masové čistky, persekuce a když se musel vloni snížit i k politickým procesům. Ale právě ohled na citlivé světové veřejné mínění způsobil, že i tyto formy pronásledování byly méně drastické, než jak po porážkách revolucí bývá zvykem. Což jejich původce nikterak neomlouvá.

V Československu opět lecos funguje, onen normální život běží pochopitelně dál. Nestalo se však ještě v našich dějinách, aby tak výmluvně mlčela česká kultura a duchovní život země vůbec. Podařilo se ho ochromit, ale on na to odpověděl daleko tvrději — nenechal se koupit. A snad se právě dnes, v době, kdy demokratický svět chce přejít od konfrontace k dialogu, ukazuje československá tragédie v plné šíři. Právě ona musí být — mezi mnoha jinými věcmi — předmětem dialogu. Nezapomeňme konečně ani na to, že okupace Československa způsobila další podstatný rozkol v komunistických řadách. Jejich liberální — a všude stále silící část —

Táhli Prahou — pomačkaná Rudá armáda — a shledávali na každém kroku, že místo osvobození přináší hněv a zoufalství. Dívali se do prázdna anebo stranou, prostí pologramotní vojákové, zmatení tím, co viděli...
Foto Josef Rakušan

neumluvě už o nekomunistických socialistech, považuje okupaci naší země nadále za neomluvitelný atentát na myšlenku i praxi socialistické demokracie.

Socialismus s lidskou tváří inspiruje nejen ty, kteří hledají jakousi "třetí cestu", ale všechny světové síly, které věří, že hluboká reformace

je nutným předpokladem zlidštění a pokroku na této planetě. Nejde při tom o detaily, ale o princip.

Řekli jsme, že pět let není v dějinách dlouhá doba. Je to však relativně dlouhá doba v životě člověka. Mnozí se narodí, mnozí zemřou, mnozí vystudují university. Ale víra, že určitý pohyb v ději-

nách byl správný, vědomí, že jsme stáli na správné straně, pomáhá zmírňovat osud domova i exilu. Budoucnost — jakkoli se nám může zdát vzdálená, nám dá za pravdu. To je málo pro osobní útěchu, hodně pro sebevědomí da jako celku. Svět se točí dál a v tom je také naše naděje. Není všem dnům konec.

Svobodný pražský rozhlas v srpnu 1968

Prvořadou úlohu v odporu proti okupaci v srpnu 1968 sehrál legální a svobodný Československý rozhlas. To je všeobecně známo. Méně známo je, jak se stalo, že se nedostal do rukou okupantů a jak bylo možné, že v okupované zemi nepřetržitě vysílal pravdu o tragických událostech a vlastně organizoval národní život za abnormální situace. Toto je dosud nepublikované svědectví o praž-

ském rozhlasu v prvních hodinách ozbrojeného převratu a okupace. Úterý 20. srpna bylo dnem letní pohody jen pokud jde o počasí a o ty, kteří si užívali dovolenou a nebyli informováni o politickém vývoji. Od odpoledních hodin zasedalo předsednictvo ÚV KSČ. Ve vedení pražského rozhlasu kolovaly pověsti, že může dojít k ostrému střetu mezi liberální a konservativní sku-

pinou. Jedním z námětů jednání byla ostatně příprava 14. sjezdu KSČ, o němž se nepochybovalo, že v jeho důsledku ztratí odpůrci obrodného procesu všechny významnější pozice. Soudilo se, že odpůrci, sedící dosud jen v těsné menšině i v předsednictvu, se vynasnaží využít posledních šancí k přehlasování a svržnutí Dubčeka a jeho druhů. V pražské roz-
(Pokrač., na str. 4)

O ČESKOSLOVENSKU

Čs. změny v OSN

Zplnomocněný velvyslanec ČSSR u Spojených národů, dr. Zdeněk Černík byl odvolán do Prahy. Zároveň odešel z New Yorku také rada Ilja Hulinský, který působil u OSN asi deset let, dosazen tam Novotným, jehož je synovcem. Na Černíkovu místo přichází dr. Ladislav Šmíd. Černík je typický aparátník, Hulinský navíc odchovanec sedmileté moskevské akademie KGB. Šmíd je odchovanec KSČ bez hlubšího spojení s Moskvou. Vystudoval ekonomii a v šedesátých letech byl přidělen k OSN. Po čase byl odvolán do Prahy, ale často jednal za Československo v zahraničí. Měl pověst veselého kumpána. Politicky se nikdy příliš neangažoval, jeden čas ho jen jeho ekonomická odbornost zachránila před pádem. Jeho jmenování proto poněkud překvapuje. Jisté je, že změna figurek mnoho neznamená: ať je to ten nebo ten, bude zpívat podle sovětské noty...

Salaš s pěti sty ovce

ná na vrchu Halica nad Čierným Váhem v Nizkých Tatrách družstvo Kráľová Lehota. Denně tu vyrobí na 70 kilogramů chutného ovčího sýra. Od začátku sezóny dodali na domácí trh přes 40 tun této pochoutky.

ČISTKA

V KNIHOVNÁCH

Bruselský deník La Libre Belgique píše o dnešním stavu kultury v Československu. V článku se uvádí, že v novém svazu českých spisovatelů, který byl oficiálně založen na konci roku 1971, není jediný ze známých autorů, kteří inspirovali reformní hnutí; mnozí z těchto spisovatelů pracují dnes manuálně a nemají právo cokoli publikovat. Článek pak vypočítává příklady přímé persekce, jako byl proces s žurnalistou Jiřím Ledererem a řadou dalších intelektuálů. V Praze režim nařídil velkou čistku ve veřejných knihovnách. Asi dva tisíce titulů bylo zakázáno, a zakázané knihy byly uloženy na tajných místech. Na indexu jsou i některé spisy Márxovy a Leninovy, celé dílo André Gida, knihy T. G. Masaryka a Eduarda Beneše, nemluvě o knihách mnoha moderních autorů.

AMERICKÉ LISTY, Československo-americký týdeník. — Vydává a tiskne Universum Sokol Publications, Inc., 283 Oak St., Perth Amboy, N. J. 08861. — Névyžádané rukopisy se nevracejí. — Veškerá tisková práva vyhrazena. — Roční předplatné švýcarských Fr. 50.00 nebo ekvivalent.

AMERICKÉ LISTY, Czechoslovak-American weekly. Published and printed by Universum Sokol Publications, Inc., 283 Oak Street, Perth Amboy, N. J. 08861. — Rights of republication of all materials herein are reserved. — Yearly subscription S. Fr. 50.00 or equivalent;

ČESKOSLOVENSKÉ DROBNÍČKY

O tisíc trestných činů méně zaznamenaly orgány bezpečnosti na Slovensku za první polovinu letošního roku ve srovnání se stejným obdobím loňska. • Oslavy 110. výročí Matice slovenské začaly v Martině. • V bulharské Varně zahájil činnost československý generální konzulát. Na Slunečním pobřeží a Zlatých pískách existují také sezónní čs. konzuláty. • Krytý plavecký bazén — už druhý v tomto městě, dostala Plzeň. • Archeologický průzkum dokázal, že na březích Otavy u Modlesovic se už v době bronzové rýžovalo — zlato. • Na 40 koncertů do Japonska odcestoval Dětský pěvecký sbor. • V Bratislavě otevřeli zajímavou výstavu o životě a díle Mikuláše Koperníka. • Automaty na kávu, kakao a další nápoje dostala pro dělníky Mladoboleslavská automobilka. • Do šedesáti zemí světa putují stroje světových parametrů ze Západočeských strojůren v Třebíči. • 9.000 dárců krve mají v Karvinně. Celkem během deseti let získali od nich 60.000 odběrů. • Další šest obchodních domů přibývá ve Středočeském kraji, ve Zvolenu, Liptovském Mikuláši, Žilině, Martině a Lučenci. • Největší sídliště na Vysočině roste u Pelhřimova, kde bylo celkem postaveno už 700 moderních panelových domů. • Skoro dvaadvacet kilometrů by byla dlouhá řada láhví, které ročně naplní nápoji podnik Nealko v Olomouci, kde měsíčně produkuje deset druhů nealkoholických nápojů. •

Více než 200 jeskyň

je registrováno v Československu. Jeskyň Mier v Nizkých Tatrách má mít, jako jediná na světě, úzkokolejnou železnici. V první zářijový týden bude v Olomouci mezinárodní kongres krasových odborníků. Přijede na patnáct set účastníků ze šestaťtyřiceti zemí. Tématem kongresu bude "kras jako specifická část životního prostředí."

Nový muž u OSN

President Svoboda jmenoval Ladislava Šmída mimořádným a zplnomocněným velvyslancem u generálního tajemníka Organizace Spojených národů se sídlem v New Yorku.

Festival v ulicích - Ulbricht na márách

Víc než týden byl východní Berlín dějištěm X. festivalu mládeže, který čas od času pořádá komunistická Světová federace demokratické mládeže. Zúčastnilo se ho tentokrát daleko víc organizací a skupin ze Západu a ze zemí Třetího světa. Ani Ulbrichtovo úmrtí nepřerušilo festivalový ruch. — státní smutek musel počkat až na dobu po jeho skončení. Pro-pustnost Berlínské zdi působila pořadatelům velké starosti. Největší obavy měli z účasti některých radikálních levicových skupin ze Západu, které jsou známy svým anti-moskevským postojem. Proto se také pokusili zabránit tomu, aby na festival přijel idol západoevropské extrémní levice Rudi Dutschke. Nakonec to museli povolit a tak Dutschke figuroval mezi prominentními komunistickými "esy" jako A. Davisová a náčelník Palestinců Arafat.

Delegáti ze Západu a Třetího světa měli možnost se na vlastní kůži přesvědčit, jak si východní Němci představují diskusi. Kdykoli se o ni pokusili s mládeží či dospělými z Východu, hned se objevily bojůvky východoněmecké mládežnické organizace FDJ, které diskutera obklopily a skandováním hesel se pokoušely ho umlčet. A když to nepomáhalo, přijela auta s tlampači, která ho pak bezpečně přehlušila. Členové FDJ měli zakázáno se do diskusí s mládeží ze Západu vůbec pouštět. Diskutovat se smělo pouze na oficiálních setkáních, na která však řada západních delegátů permanentně nedostávala vstupenky.

Dokonalé uchránit mládež z východu před "západními vlivy" se však pořadatelům přec jen nepodařilo, tolik dohlížitelů ani v NDR není. A na velkém festivalovém meetingu promluvil m. j. předseda západoněmeckých mladých socialistů (Juso) Roth, který, stoje vedle min. předsedy NDR W. Stopha, mluvil o kontaktech lidí ze západu a východu, o výměně ideí, o volném cestování. Jeho projev byl přenášen nejen festivalovými tlampači, ale i rozhlasem NDR, jak si záp. Němci předem vymínili. Někteří západoněmečtí komentátoři Rothovi vytýkali, že ve svém projevu hovořil i o boji proti imperialismu a kolonialismu. Pro mládež z obou částí světa jsou to myšlenky neobyčejně přitažlivé. A tak měla mládež z NDR

příležitost slyšet, že jsou sdíleny i těmi "s druhé strany", že nejsou jen výsadou vyznavačů komunistické doktriny. Že se k nim hlásí i mládež země, která jako "imperialistické nebezpečí" sloužila před několika lety k odvodnění skutečné imperiali-

stické agrese Východu proti ČSSR. Byl to příspěvek k odbourání dogmat, na nichž východní ultras desetiletí stavěli své posice. Bylo skoro symbolické, že jeden z jejich prominentů zemřel právě uprostřed festivalu.

ph

Poznat znamená uvěřit

Kdykoli se americká a jiná. západní srdce otevrou optimisticky směrem na východ, klepne je Moskva přes prsty. Jako zrovna v těchto dnech.

V Moskvě se konají Světové universitní hry a přijelo na ně taky 325 amerických atletů. Byli přijati, a odvezeni do jedné z výškových budov moskevské státní Lomonosovovy university na Leninských, dříve Kavčích horách. Tam jim bylo oznámeno, že není něco v pořádku s jejich akreditačními papíry, že se nesmí z této budovy vzdálit, že musí počkat, až se záležitost vyřídí... Universita na Leninských horách je, jako každá sovětská universita kdekoli, obehnaná zdi, na ní sedí drát a podél zdi se procházejí milicionáři. Je tam mnoho vrat a bran, ale ty jsou přísně střeženy. A tak třista amerických atletů a několik desítek italských a mnoho a mnoho jiných, sedí ve věžové budově, kouká na Moskvu a připadá si jako v Jiříkově vidění, protože ně-

co podobného, co živi jsou, ještě nezažili. Nesmějí k nim novináři, nesmějí k nim trenéři, nesmějí k nim dokonce ani pracovníci jejich vlastních zastupitelských úřadů. Kdyby se do moci Moskvy dostalo pár stovek světových špiónů, nemohli by mít lepší "opateru" a izolaci než tihle sportovní zajatci sovětských byrokratů.

Komentáře netřeba, my, co jsme z "východu", tohle všechno známe. Jen západním idealistům vstávají údivem vlasy na hlavě, protože nemohou pochopit, jak je možné, aby se "duch" a slova tak mocně rozcházela se skutky.

Kdy toto čtete, snad už doufejme, se všechny akreditační záležitosti vyřídily a západní sportovci mohou v Moskvě dělat to, proč tam přijeli: soutěžit. Odvezou si poučení: že totiž pravda — fakta, nemají s chtěným optimismem nic společného, že nikoli: víra tvá tě uzdravila, nýbrž naopak: poznat znamená uvěřit...

Tečka za mírovým úsilím

V dramatickém vývoji vietnamského konfliktu je odchod Kanady z mezinárodního sboru pro dozor nad příměřím snad pouhou epizodou, ale jistě epizodou charakteristickou. 31. červencem se totiž neskončilo jenom půlroční období marných pokusů kanadských důstojníků a diplomatů kontrolovat provinění válčících stran proti dohodě o příměří, podepsané v lednu v Paříži, nýbrž se dělá i tečka za mírovým úsilím ve Vietnamu, jemuž Kanada věnovala bezmála devatenáct let. Byla členem už první mezinárodní kontrolní komise ve Vietnamu, zřízené dohodou z roku 1954. Vůdčí úloha v původní komisi připadla Indii a úloha zastávce komunistických zájmů Polsku, které ji plnilo s takovým zdarem, že komise vlastně po léta existovala jenom na papíře. Kanadská vláda

se pak podmíněně ujala vedení v komisi. Hned v prvních schůzích docházelo k rozporům, neboť zástupci Polska a Maďarska nevystupovali jako neutrální pozorovatelé, nýbrž obhájci komunistického Vietkongu a severního Vietnamu. Vláda v Ottawě ztratila zájem na další účasti v komisi, která nechtěla ani kontrolovat, ani dozírat, zejména když dva členové kanadské delegace přišli o život v sestřelené helikoptéře a jiní dva byli vystaveni špatnému zacházení v zajetí Vietkongu. Tak se tedy kanadští zástupci na schůzi komise rozloučili, hlavní oddíl 249ti vojáků se zelenými barety se dal ve dvou tryskových letadlech na cestu domů a zbývající členové kanadské delegace odletí, až asi za týden urovnají všechny záležitosti. Kanadu v komisi vystřídal Irán.

ZA JÍMÁTE SE O DĚNÍ V ČESKOSLOVENSKU?

ZA JÍMÁ VÁS, CO SE DĚJE VE SVĚTĚ?

Čtete anglické, německé, francouzské nebo jiné cizojazyčné časopisy. Zjistíte, že doba, kdy věnovaly hodně místa Československu, pomalu, ale jistě mizí. Je to škoda. Ta malá země v srdci Evropy nejenže byla, ale stále je bořivým místem světa a jeho svědomím. Podrobné informace o událostech v Československu z hlediska rámce mezinárodního dění, informace leckdy unikátní, které v žádném jiném tisku nenajdete, přináší pravidelně náš týdeník. Není-li vám osud bývalé vlasti lhostejný, stanete se čtenářem Amerických Listů.

Zde odstříhnete a zašlete na adresu:

AMERICKÉ LISTY,

Postfach 3, 8027 Zürich/Schweiz

Přikládají se za odběratele "Amerických Listů" a předplatně zaplacením poštovní složenkou (celoročně, pololetně, čtvrtletně. Nehodící se škrtněte. Roční předplatné S. Fr. 50.00, pololetní S. Fr. 25.00, čtvrtletní S. Fr. 13.00 nebo přepočít v jiné měně. Předplatné je možno uhradit i šekem nebo money order.

Jméno:

Adresa:

PO PĚTI LETECH

Ferdinand Peroutka

(Pokrač. z minulého čísla)

Není možno mluvit o událostech roku 1968 a nemluvit více o Alexandru Dubčekovi než o jiných. Situace ho postavila do popředí. Od roku 1948 sověty pozorně nahlížely do Československa a žádaly a přijímaly o všem podrobné zprávy. Zajisté také Dubček byl obhlédnut se všech stran. Měl legitimaci nejdokonalejší. Proletářský původ byl bez poskvrny, také průběh života. Prožil mnoho let v sovětech, nejdříve jako hoch, když jeho komunistický otec se s rodinou vystěhoval do Ruska. Vychodil ruské školy a prošel výchovou komsomolce. Jako mladý muž byl povolán zpět do Ruska, aby tam studoval na Leninově Vysoké politické škole. Bylo možno předpokládat, že komunistické brnění mu přirostlo na kůži. Abychom hned pronesli úsudek o dějích pozdějších: kdyby Pražské jako se bylo narodilo trochu dříve a kdyby v jeho čele byl stál člověk s univerzálním vzděláním nebo člen některé z bývalých, nyní zakázaných politických stran, třeba sociální demo-

munistická strana poprvé projevila nebyvalou povolenost. Do půdy takto zkyptěné napadala pak jiná semena, která rozsévají nebylo Dubčekovým úmyslem. Zajisté, ideový obsah Jara byl už dávno celý v myslí obyvatelstva, vlastně z ní nikdy nevymizel. Byl v umlčené — ale nepřekonané tradici země. Dvakrát už způsobil výbuch na sjezdu spisovatelů. Ale od ledna 1968 doma periodicky vybuchující podzemí bylo pod záštitou Alexandra Dubčeka, komsomolce — milujícího syna komunistického otce, absolventa Leninovy Vysoké politické školy.

S tou zdrženlivostí, již je třeba, snažime-li se vniknout do myslí druhého člověka — domníváme se, že je možno znát, co postřikovalo Dubčeka. Učili ho, že komunistická strana je stranou lidu, a zároveň ho, když pozoroval, že zřejmě tomu tak není. Tu — některého dne, začal myslit přímočaře. Vystudoval Leninovu vysokou školu, ale neovládl jesuitskou stránku leninismu, patrně proto, že na žádné škole ji nebylo vyučováno. Zůstávala tajnou naukou nejužšího kroužku nejvyšších hodnostářů. S primativismem, který tím, co způsobil, má nárok na slávu, Dubček vzal věci doslova.

Věřil, že prokáže komunismu dchrou, nejlepší službu, jestliže aspoň v jedné zemi, v jeho zemi, komunistická strana se zreformuje a opravdu se stane lidovou. Snad by se mu to bylo podařilo, kdyby byl měl více času než dvě stě čtyřicet dní. Nikdy v Československu komunistická strana nebyla bliže k lidovosti než za jeho krátké periody, avšak právě to vyvolalo největší starosti sovětského vedení. Není známo, co na Vysoké škole bylo Dubčekovi dáno číst z Leninových spisů. Asi ne všechno, neboť jinak by byl musel vědět a pamatovat, že Lenin nepokládal žádné nebezpečí za větší než lidovost a "spontánnost" komunistické strany, nekontrolovaný příliv členů do ní, theorii v rukou laiků. Sovětské vedení usoudilo, že Dubček, snad nevědomky, pracuje k likvidaci ko-

munistické strany, jak ji Lenin odkázal. Dubček byl přesvědčen, že určité reformy dělá ku prospěchu strany a země. Snad ani nevěděl, jak velice odporuje sovětskému pojetí obou těchto prospěchů. Pan Bil'ak později vyličil, jak se snažil Dubčeka varovat. Chodili spolu po břehu Vltavy a pan Bil'ak říkal: Sašenko, to si přece sověty nedají líbit; to přece nejde, aby v Československu nebyla censura, aby každý mohl volit koho chce; kam nás to vedeš? oba dva budeme stát před soudem, vyloučí nás ze strany, oběsí nás. Dubček se ptal: za co? Pan Bil'ak odpověděl: za zpřetrhání svazku s nejbližším spojencem, za škody napáchané v mezinárodním komunistickém hnutí; vzpamatuj se.

Třeba říci, že pan Bil'ak lépe viděl pravdu, která ovšem byla ohavná. Snad proto viděl lépe, že přechásto hovořil se sovětským vyslancem. Dubček si byl jist, že československá komunistická strana ho nevyloučí, a žádný československý soud ho neodsoudí. Nevíme, jakým způsobem mu pan Bil'ak dal najevo, že v Československu už existovaly a zase mohou existovat soudy, které tím nebo oním způsobem budou sovětské. Dubček nechápal nebo zdráhal se chápat, proč zrušení censury v Československu by mělo znamenat "zpřetrhání svazku s nejbližším spojencem", ani jak by srovnatelnější volby mohly být vloženy jako "škody napáchané v mezinárodním komunistickém hnutí". Ve svém vřelém mládí četl, že komunismus je tu proto, aby dal lidem svobodu, a zdálo se mu, že přišla příležitost dát kousek jí. Ve své neleninské nebo dokonce profileninské naivitě nechápal, že sověty by byly schopny se nad tím nesmírně pohoršit. Byl přesvědčen, že sověty a on směrují k společnému dobru a společně napravit komunistická pochybení minulosti. Jak se přiznal, do poslední chvíle nevěřil, že by sověty vpadly do země.

To byla vážná chyba v úsudku, anebo Dubček zanedbal získat si informace. Tak či onak, Dubček netušil, co pan Bil'ak věděl s takovou jistotou. Můžeme to nazvat neviností. Dělal to z Dubčeka na chvíli vhodného vůdce. Čechoslováci byli si vědomi svých slabých stránek a netoužili je měřit ve velkém konfliktu se silami, které tak dobře znali. Potřebovali ve svém čele nevinného, prostého muže spíše než zkušeného intrikána. Očekávali, že do lepšího života je vynese nepotlačitelný pokrok historie. Komunisté věří v autoritismus historie, roku 1968 Češi a Slováci také věřili. Každý jinak, Češi a Slováci očekávali,

že pokrok historie osvobodí zasypanou, zadržovanou přirozenost.

Někteří kritizují Dubčeka za to, že neměl připravený program pro ty nebo ony speciální otázky, mnoho jich. Zcela jistě neměl. Byl-li čemu vzdálen, tedy typu experta. Ale . . . Před první světovou válkou, někdy kolem roku 1912, učitel napsal článek do "Času", orgánu realistické strany, v němž vložil, proč nemá děti. Nemá je proto, poněvadž, ačkoli je mu dobře známo, jak vychovávat dítě, když začne chodit do školy, nepromyslí ještě a nemá dost vědomostí o tom, jak vychovávat dítě v době předškolní. To bylo velmi svědomité, ale pan učitel nebyl z materiálu, z něhož snadno rostou otcové. Jestliže se díváme na dějiny, kolikrát uchvacující vůdce vyrosli z experta? Za dvacet let komunismu v Československu spousty lidí trpěly nevině a jím nesrozumitelně ve jménu třídního boje, jenž byl vyhlášen. Potřebovaly někoho většího a rozsáhlejšího než je expert, někoho, v kom by jejich vlastní nevinost byla symbolisována, srdce, které by cítilo, že je třeba obnovit spravedlnost, a které by předvíдалo, že je to snadné. Myslíme — že polozář nevinosti, která nepronikla špatností světa, byla hlavní důvod — proč lidé uctívali Dubčeka.

Po 21. srpnu sověty stály nad dobytou zemí — poněkud v rozpacích. Shledaly, že československá revolta, taťo "revoluce hlav a srdcí", nepřipravila žádné hmotné násilí. Nenašli ani známky, že Češi a Slováci by se byli připravovali aspoň na obranu. Napak vydali zemi jakoby osudu. Nevinost tak zřejmě chránila zemi po několik měsíců před zkušeným dobyvatelem. Zdálo se, že Gandhi měl snad jednou pravdu. Velké řádění dobyvatele by bylo připadalo zcela nesmyslné a zcela odpuzující. Sověty ani nesvrhly ihned Dubčeka, ačkoli pan Bil'ak sestavil pádnou a k odvěti vyzývající žalobu proti jeho režimu.

"Nikdo nevěděl", pravil, "co kdy přijde, kdy bude vydán signál k vraždění komunistů." A znovu: "Hrozilo, že v kteroukoli hodinu mohl být dán signál k vraždění komunistů a čestných občanů tohoto státu." Sověty tomu naslouchaly, ale opovrhovaly tím, věděly, že jsou to hlavně pozdní výmluvy nestatečných jejich přívrženců. Analysovaly si situaci a vzaly na vědomí, že odpor v zemi je živelný. Prohlédly si skupinu kolaborantů, která slibovala je podporovat, a usoudily, že je izolovaná a chatrná v každém ohledu. Usnesly se na plán na měsíce a na roky. Násilí je od okupace neodlučitelno. Ale nebudiž to násilí okamžité, jako výbuch, nýbrž pomalé, postupné sílení, pokud možno nenápadné a na konec legalizované násilí. A budiž to nazváno

normalisací. Nikdo nemá právo si stěžovat na normalnost. Zatím Dubček byl ponechán na svém místě, ale nezůstal tam ochotně. Pan Bil'ak žaloval na Dubčeka: "Chtěl se zbaběle vzdát funkce, povídal, že s Rusy se sověty dělat nebude, i kdyby z něho řemeny řezali." Podivná to definice zbabělosti: člověk je tak zbabělý, že raději by snesl, aby z něho řezali řemeny, než aby spolupracoval.

(Dokážme v pátek, 7. září)

SPORT

V Československu byl zahájen nový ročník I. fotbalové ligy 1973-4. Už první kolo přineslo několik překvapení. Baník Ostrava zvítězil v Bratislavě nad Slovanem v poměru 2:3 a mistr republiky Spartak Trnava dokázal hrát jen nerozhodně 1:1 v Praze s nováčkem soutěže Bohemiansem. Ostatní výsledky: Lok. Košice-Zbrojovka Brno 3:2, Žilina-Dukla Praha 1:2, Škoda Plzeň-Slavia Praha 1:0, Tatran Prešov-Inter Bratislava 1:0, Sparta Praha-Nitra 3:1, Sklounion Teplice-VSS Košice 2:0. Výsledky 2.-3. kola: Dukla-Trnava 2:0, Zbrojovka-Teplice 1:0, Inter Lokomotiva 4:2, Slavia-Prešov 1:0, Žilina-Plzeň 2:1, Sparta-Ostrava 2:1, Košice-Slovan 2:3, Nitra-Bohemians 1:1, Teplice-Inter 1:1, Košice-Slavia 1:1, Trnava-Nitra 1:0, Prešov-Žilina 2:1, Plzeň-Dukla 0:0, Košice-Sparta 2:1, Slovan-Zbrojovka 3:1. Tabulku vede Dukla před Spartou. Mezinárodní fotbalová federace FIFA připravuje na 31. říjen letošního roku mezikontinentální utkání Evropa-Jižní Amerika.

Hokejisti Slovanu Bratislava vyhráli bez prohry turnaj o Thurn-Taxisův pohár, když v posledním utkání porazili celek EC Bad Tölz hladce 6:0. V přípravných utkáních porazili čs. hokejisti mužstvo Vítkovic 6:4 a Slezanu Opava 7:3. Fotbalisti New York Cosmos dosáhli minulou sobotu svého největšího mezinárodního úspěchu, když v utkání s vítězem Sovětského poháru — Torpédem Moskva hráli nerozhodně 2:2. Cosmos po vyrovnaném prvním poločase si vypracoval drtivou převahu. Pouze štěstí na straně Rusů zabránilo vítězství New Yorku. Jednou Cosmos nastřílel do tyče a dvakrát sověti vykopli balón z prázdné brány. Zápas sledovalo 9.000 diváků. —pza—

Jsmo povinni oznámit našim čtenářům, že v důsledku stávk zaměstnanců papírových koncernů, která trvá již 6 neděl, není vyloučeno, že budeme nuceni přikrátit přechodně název časopisu na ružovém papíru. Na dodávku 30 roků čekáme již 4 neděle a v této době není zatím nejmenší naděje na urovnání stávky. Vydavatelstvo.

**TENNENAH
LAKESHORE LODGE**
Roscoe/Sullivan County, NY 12776
(607) 488-9900

Na krásnou dovolenou nebo weekend

Jen 110 milí z New York City. • Na horském jezeru (2000 ft vysoko). • Evropské prostředí. • Tennis, Golf, rybaření, volné lod'ky, pláž. • Útulná restaurace s barem a hudbou pro tanec. • Moderní ubytování. • Přírodní procházky. • Otevřené od května do prosince. • Napište si o barevný prospekt.

Majitelé a vedoucí Dina a Michael Pavelka.

(Dokončení z 1 strany)

hlasové budově byl vyhlášen určitý stav pohotovosti. Někteří odpovědní činitelé zůstali ještě ve večerních hodinách na svých pracovištích. Uvažovalo se o tom, že v případě nepříznivého vývoje, to jest nějakého pokusu o antidubčekovský puč v předsednictvu, by bylo možno vyzvat lidové masy k manifestaci na podporu Dubčekova kursu. Počítalo se tedy nanejvýš s pokusem o vnitřní zvrat a nikoho — pokud si vzpomínám — nenapadlo uvažovat o nebezpečí zahraničního zásahu. Kolem půl deváté večer jsem byl nadřizovaný stručně informován, že situace v předsednictvu se vyvíjí příznivě a že jakékoli obavy jsou zbytečné. Vedoucí redaktori opustili budovu, generální ředitel Zdeněk Hejzlar se nacházel vůbec mimo Prahu, na služební cestě v Bratislavě. Pro nás, kteří jsme zůstali, to znamenalo, že se obnovila obvyklá rutina večerní a noční služby. Ta vyžadovala jen malý počet zaměstnanců — techniky, několik hlasatelů a zpravodajskou směnu. Zůstali jsme tři službu konající redaktori, kolegyně z vnitropolitické redakce, já za redakci zahraničně-politickou a kolega ze sportu. Spolu s námi několik našich pomocníků a písáčky. Přípravovali jsme ještě relaci Svět dnes večer, která se tehdy vysílala živě ve 22 hodin na stanici Praha a opakovala ve 22.30 na třetím programu. Její forma komentovaného zpravodajství se těšila značné oblibě. Netušili jsme, že připravujeme její poslední vydání.

Když se přesně o desáté rozsvítilo červené světlo ve studiu, začali jsme informací o vystoupení Gustava Husáka v Žiaru nad Hronom. Husák v něm tehdy obhajoval obrobný proces a pravil, že obavy některých lidí z nového polednového vývoje jsou vlastně diktovány spíše strachem ze svobody a demokracie, která by je mohla připravit o jejich pozice. Svou vlastní část pořadu jsem zahájil — jak bylo tehdy obvyklé — zahraničními ohlasy na vývoj v naší zemi. Kritika v tisku zemí Varšavského paktu — poprvé od bratislavské schůzky — opět poněkud zesílila. Zaznamenal jsem také agenturní zprávu o tom, že se v Moskvě sešel ÚV sovětské komunistické strany a že kvůli tomu někteří jeho členové museli přerušit dovolenou. Zaznamenal jsem však také informaci našeho moskevského zpravodaje, že nejsou žádné důvody k domněnce, že Československo by mělo být zvláštním bodem pořadu. Pak následovalo běžné zpravodajství ze světa, na závěr pak — pro odlehčení, zpráva o nové romanci Brigitte Bardotové a také o tom, že v západní Evropě byly opět pozorovány nějaké další létající talíře. Zakončil jsem malým pokusem o humor — totiž, že by mne zají-

malo, jak by takové létající talíře, kdyby se objevily nad Prahou, ovlivnily náš demokratizační proces. Za dvě hodiny to byl humor velice černý. Vyčkal jsem ještě — jako obvykle — reprízy pořadu na třetím programu pro případ, že by bylo třeba vsunout ještě nějakou aktualitu. Žádná nebyla. Pak jsem se odebral na plánovanou schůzku s jedním svým známým lékařem. Protáhla se přes půlnoc a vyrušil nás teprve nezvyklý hluk těžkých letadel nad Prahou. Krátce na to se mne už také dovolala kolegyně s onou ofšesnou zprávou, že do naší země vtrhla okupační vojska. Z nějakého důvodu jsem jí ani na okamžik nepovažoval — jako později řada mých kolegů — za hloupý žert. Během několika minut jsem byl zpět v rozhlasové budově. Bylo hned jasné, že je zle. V celé budově bylo příliš mnoho světla a rozčilený vrátný mi vykřikl, že v ředitelské místnosti sedí Miloš Marko.

Tento muž, který v dnešní době opět hraje smutnou úlohu, si zaslouží několik neuctivých slov. Nejlépe ho snad charakterisoval zesnulý šéf zahraniční rubriky Milan Weiner, totiž jako omezeného venkovského aparátčíka. Sám jsem se dost obratně vyhýbal jakékoli možné schůzce s ním, ačkoli ji vlastně několikrát nařizoval. Po lednu 1968 jsme ho už prostě nebrali vážně, v červnu musel pak nakonec svoje místo opustit, když byl Zdeněk Hejzlar jmenován novým ředitelem. Markovi ovšem nebyl skříven ani vlasek na hlavě. Pobíral nadále ředitelský plat, ponechal si byt v Praze i v Bratislavě, služební automobil i se šoférem. Nebylo však pochyb, že obrobný proces nenáviděl a že nyní nastala jeho hodina. V ředitelské místnosti byl však Marko sám a izolován. Ve druhém patře, kde byla hlavní redakce zpravodajství, bylo už několik redaktorů a také někteří další odpovědní činitelé, známi svou nekompromisní podporou nového kursu. Zůstane navždy velikou zásluhou těchto lidí, že rozhlas se v oné tragické chvíli nezpronevěřil svému poslání. Měli jsme spojení s předsednictvem ÚV. Věděli jsme co se stalo, věděli jsme, že tam také většinou hlasů byla schválena resoluce, která vstup cizích vojsk odsuzuje. Pracovalo se však ještě na její závěrečné formulaci a našim hlavním úkolem bylo získat její text co nejdříve, aby mohl být vyslán do celé republiky. Vzhledem k situaci jsme se domnívali, že je to to poslední, co nám čas ještě dovolí učinit. Pražský rozhlas stále ještě vysílal noční hudbu, hlasatel však už vyzýval posluchače, aby probudili své přátele a známé, že za chvíli budeme vysílat důležitou zprávu. Konečně jsme měli celý text onoho důležitého prohlášení

SVOBODNÝ PRAŽSKÝ

k dispozici. Shodou okolností to vyšlo časově na několik minut před druhou hodinou v noci, kdy se ostatně měly vysílat poslední pravidelné zprávy. Hlasatel začal číst.

Jak jsme se však záhy dověděli, po první větě byla vypnuta středovlnná vysílačka pražského rozhlasu v Liblicích — a to na příkaz Karla Hoffmanna — vedoucího ústředí správy spojů. Tento známý konzervativce byl předtím rovněž rozhlasovým ředitelem, později ministrem kultury. O tuto pozici ho obrobný proces připravil, ale vymstila se nyní velkorysost s jakou byl ponechán v jiné — na pohled jen okrajové funkci. Celou zprávu mohly slyšet vlastně jen posluchači rozhlasu po drátě, který byl technicky řízen přímo z rozhlasové budovy, ale zřejmě i posluchači těch krajových stanic, které v tuto dobu pražský program přenášely. Soudím tak alespoň podle toho, že jsem později — v zahraničí — ke svému velkému překvapení objevil v monitorovacích záznamech rozhlasových stanic celý text tehdy poprvé vysílané zprávy.

Záhy jsme měli další důkaz, že jsme byli slyšet. Před rozhlasovou budovou se počaly shromažďovat napřed desítky a potom stovky občanů. Hlavní vchod byl uzavřen posílenou závodní stráží, zaměstnanci a žurnalisté ze všech sdělovacích prostředků se dostávali do budovy postranním vchodem z Balbínovy ulice. Náš počet neustále vzrůstal, tak, jak jsme probouzeli jednotlivé kolegy a přátele a oznamovali jim smutnou zprávu. Překvapilo mne, kolik se jich dostavilo do rozhlasové budovy, ač to nebylo jejich povinností a ačkoli museli počítat s tím, že pobyt v ní bude brzy velmi riskantní záležitostí.

Nevysílali jsme — především v domněnání — že bychom stejně nebyli slyšet. Hlavní věcí

bylo nejprve zajistit technickou možnost vysílání. Informovali jsme techniky i pracovníky spojů, aby neposlouchali žádné příkazy zrádce Hoffmanna. Znali už pravdu o situaci a byli všichni na naší straně. Vedlo se dále jednání s krajovými studii, s nimiž jsme byli spojeni kabelem, aby přenášeli náš další program s největším možným zesílením, navazoval se také kontakt s armádou — která měla k dispozici další vysílačky. Velkou iniciativu v tomto směru vyvinul ministr vnitra Pavel, zatím co ministr obrany Džúr nechtěl mít s celou záležitostí nic společného.

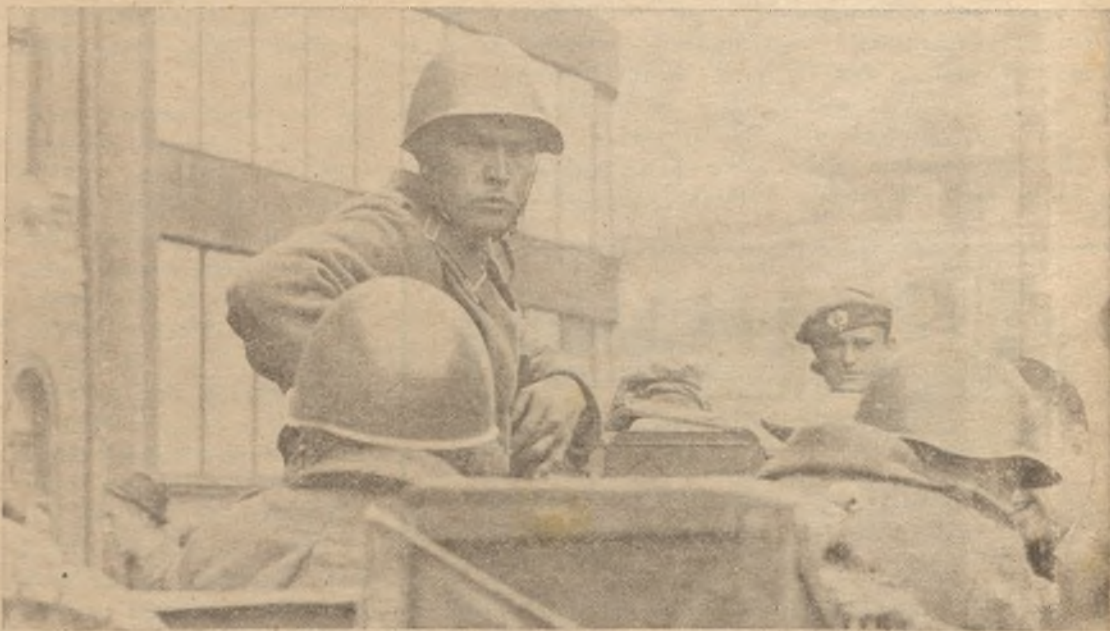
Pak se s námi pokoušel jednat Marko. Nemohu potvrdit, zda měl u sebe text onoho sovětského prohlášení o "pozvání" okupantů, v každém případě se však nesnažil nás přesvědčovat, abychom ho vysílali. Místo toho nás úlisně nabádal, abychom zachovali klid, vyčkali další vývoj a vůbec nic nepodnikali. Setkal se však s obrovským odporem. Dali jsme mu jasné najevo, že se do rozhlasové budovy neprávem vloupal, a když nedal pokoj, byl doslova chycen za flígr a z rozhlasu vyhozen. Už se v něm pak neukázal.

Nálada byla stísněná. Rozhlas si v uplynulých měsících získal pověst jednoho z hlavních mluvčích obrobného procesu a v kritikách našich odpůrců byl zase jedním z hlavních terčů útoků. Věděli jsme, že se sovětskou okupací nastal konec našich představ o lepší, svobodné a demokratické společnosti, věděli jsme však také, že se v této chvíli musíme zachovat čestně, zůstat do poslední chvíle s politickým vedením, které jsme podporovali, a s lidem, k němuž jsme promlouvali. Pro některé spolupracovníky to byla tragédie zvláštního druhu. Zasvětili celý svůj život víře v poslání socialismu, byli hluboce zklamáni tím, co se u nás dě-

lo, a o to víc se pak zasazovali o reformu. Nedělali si žádných iluzí o tom, co je nyní čeká. Podpíral jsem chvílemi jednoho ze svých nadřízených, který byl obzvlášť statečný v prosazování polednového kursu. Byl teď smrtelně blýd — a neustále opakoval jen jednu větu — To je konec socialismu . . . Navždy . . . Nesnažil jsem se mu to rozmlouvat. Rozložitý sportovní reportér plakal jako malé dítě a také v očích řady dalších lidí byly slzy. Velmi statečně se chovaly ženy, které jsme marně přesvědčovali, aby odešly domů.

Dav před rozhlasovou budovou se zvětšoval do tisíců. Lidé měli sebou tranzistorové přijímače a žádali nás, abychom je informovali o situaci. Nad rozhlasovou budovou přelétávaly sovětské Antonovy. Stále jsme ještě nevěděli, kdy budeme schopni vysílat, připravovali jsme však všechno tak, abychom vysílání mohli obnovit nejpozději ve 4 hodiny 30 minut, kdy měl být jeho normální začátek. Malá skupinka, jejíž jsem byl členem, byla pověřena, aby připravila první texty k vysílání. Chtěli jsme samozřejmě opakovat prohlášení předsednictva strany, ale sdělit už také první informace o vývoji doma i odezvě v zahraničí. Spojení s předsednictvem strany dosud fungovalo, sovětské jednotky však už dávno okupovaly letiště a pronikaly do středu města. Kolem třetí hodiny byl zatčen ministerský předseda Černík, kolem čtvrté obklopily sovětské tanky budovu předsednictva na vltavském nábreží. Poněkud jsme se podívovali, že se dosud neobjevila žádná speciální jednotka s úkolem obsadit rozhlas.

Teprve mnohem později vyšlo ve známost, že Sověti podle původního plánu počítali s tím, že rozhlas a jiné sdělovací prostředky budou od samého počátku invaze v rukou jejich páté — do-

Vtrhli do země, o které jim bylo řečeno, že je ohrožena imperialistickou agresí. Setkali se s něčím nečekaným: s lidmi, kteří se jim zoufale snažili vysvětlit, že ta země jen toužila po socialismu s lidskou tváří . . . Bylo ale veleno: neposlouchat a střílet!

Foto J. Rakušan

ROZHLAS V SRPNU 1968

máci kolony, a že s možností našeho odporu vůbec nepočítali.

Dálnopisy, na kterých jsme dostávali nejen zpravodajství ČTK, ale jehož prostřednictvím jsme vlastně kradli i agentury AFP a Reuter, mlčely. Neustále jsem ladil různé stanice na obyčejném rozhlasovém přijímači v místnosti zahraniční redakce. Většina z nich vyhrávala taneční hudbu. Ve 4 hodiny přinesla západoněmecká stanice Deutschlandfunk zprávu o invazi a několik dalších podrobností. Dozvěděl jsem se, že ve Washingtonu svolal prezident Johnson vojenskou radu, že v Evropě byli probuzeni různí prezidenti a premiérové a že podle nepotvrzených zpráv nabízí nám Rumunsko vojenskou pomoc. Žádná informace z bratrské Jugoslávie. Deutschlandfunk hrál dál taneční hudbu, větší na stanici ještě vůbec nevysílala, svět se teprve probouzel do nepříjemného jitra.

Krátce před půl pátou jsme dostali pokyn, abychom se odebrali do studia. Po znění pražské stanice — téměř na minutu, jako kdyby začínalo normální vysílání, jsme začali s pořadem. Hlasatel znovu přečetl prohlášení předsednictva o invazi. A pak jsme hovořili — tři redaktoři, kteří se nepředstavovali jmény. Soudili jsme, že naše hlasy jsou veřejnosti dostatečně známy z řady oblíbených pořadů. Jeroným Janíček první vyřkl ono osudné, ale pravdivé slovo, okupace. Svým hlubokým hlasem informoval o dosavadním průběhu, hlavně především o obsazování klíčových vládních budov. Věra Štovičková dodala několik slov o nutnosti zachovat v této vážné chvíli klid a rozvahu a já jsem pak přednesl oněch několik informací o zahraničním ohlasu. Bylo jich málo a pro útěchu jsem tedy ještě parafrázoval onu proslulou Churchillovu větu, že se musíme všichni teď chovat tak, aby o nás naši potomci mohli jednou říci — Toto byla jejich nejslavnější hodina.

Pak se vysílala několik minut hudba a potom jsme celý blok, doplněný o další nejnovější informace, četli znovu. Po druhé však už slyšet nebyl, technika nás informovala, že vysílačky jsou opět vypnuty. Nastalo znovu olání na všechny strany, vyjednávání a zajišťování.

Vrátil jsem se zpět k rozhlasovému přijímači. Na naší dlouhé vlně a na slovenských vlnách vyhrávala moskevská stanice. Po páté hodině se na vlně 210 metrů ozvala příšernou češtinou vysílačka, hlásící se jako "Vltava." Bylo velmi snadné ji lokalizovat. Na této vlně až dosud vysílalo zahraniční vysílání východoněmeckého rozhlasu — Radio Berlin International.

Asi kolem půl šesté se nám podařilo znovu obnovit vysílání. Nemohu přesně uvést, co všechno pro to technika musela vykonat. Víím, že v provozu byla vysílačka na Zbraslavi na vlně 197 metrů, a že naše pořady přenášela řada krajových stanic. Čas od času nějaká frekvence "vypadla", bylo nás však slyšet dál jinde. Dosvědčovalo nám to nejen těch několik tisíc lidí před budovou rozhlasu — kteří poslouchali na svých transistorech, ale i telefony ze všech koutů republiky.

Události měly nyní rychlý spád. Dubček a jeho druhové byli prakticky internováni, sovětské jednotky okupovaly další města a v Praze postupovaly dál do jejího středu, to znamená, že se blížily i k místu, odkud vysílal rozhlas. Stanice Vltava a Moskva vysílaly prohlášení, které domněle vydala skupina československých stranických a státních činitelů s výzvou pěti státům Varšavské smlouvy o poskytnutí pomoci. Suspendedovaný ředitel ČTK Sulek předal tuto výzvu k vysílání také československé tiskové kanceláři, která ji však odmítla.

Naše dálnopisy nyní opět fungovaly, v pořádku byly ještě i telefonní linky a tedy spojení s domovem i se světem. O přepadu věděla už celá republika, v celé řadě závodů, organizací a institucí probíhaly schůze. Bez výjimky všechny rezoluce odsuzovaly okupaci. Počet našich spolupracovníků se nyní opět rozmnožil. Vysílali jsme z operativního studia, odkud se pravidelně uváděly večer Rozhlasové noviny. Kolem mikrofonu seděla skupina asi deseti hlasatelů a redaktorů, většinou známých z populárního pořadu Písničky s telefonem. Ostatní pracovníci přinášeli do studia nejnovější zprávy z dálnopisů a telefonních hlášení, desítky a stovky rezolucí a hlasatelé dělali vše možné, aby mohli přečíst aspoň jejich část. Kolem šesté hodiny se vysílal osobní vzkaz Alexandra Dubčeka, který vyzýval obyvatele, aby normálně nastoupili do práce. Také my jsme stupňovali v našem vysílání výzvy ke klidu, které byly zároveň výzvami k pasivní rezistenci. Největší starost nám dělalo ono velké množství lidí před naší vlastní budovou, zřejmě odhodlaných rozhlas bránit. Směrem k Václavskému náměstí, odkud se očekával příchod sovětských tanků, vyrostly i barikády — buldozer, tramvaj, mnoho osobních a nákladních aut. Obávali jsme se, že Rusové budou do shromážděného lidu střílet a tak někteří z nás vyzývali z rozhlasového balkonu shromážděné obyvatelstvo k rozchodu. Bylo to přirozeně marné.

V sedm hodin se stal další

zážrak. Začala vysílat československá televize. Vysílačka na Petříně byla sice Sověty obsazena, v provozu zůstal však nový vysílač na Cu kráku. Mohli jsme nyní i na obrazovce sledovat, co se dělo ve městě i v bezprostředním okolí naší budovy. Kolegové z televize vypadali přesně jako my — neoholení, rozčuchaní, ale stejně odhodlaní nebát se a nelhat.

Pak přišla zpráva o zatčení Čestmíra Císáře, předsedy České národní rady.

Spojení s předsednictvem strany bylo přerušeno. Po sedmé hodině se však z jeho budovy ozval ještě jeden muž. Bral jsem telefon a nemohl jsem se ubránit pocitu komična v tragedii. Onen dotyčný působil na ÚV coby cenzor a svého času jsme s ním měli mnoho sporů. Ted' volal z nějaké uzavřené místnosti, kde zbyl ještě neporušený telefon, třesoucím se hlasem nás informoval, co se kolem něho dělo a děje a vůbec nám držel všechny palce.

Přicházely však také zprávy o prvních srážkách s okupanty a o prvních obětech. Znovu jsme vyzývali občany, aby nestavěli barikády. Potřebujeme volné ulice. Přišel další vzkaz od Dubčeka. Znovu žádost zachovat klid a čelit důstojně vzniklé situaci.

A pak se objevily. Směrem od Václavského náměstí se k naší budově hrozivě blížilo šest tanků. Také počaly nad rozhlasem opět kroužit letadla typu Antonov. V sedm patnáct padly první výstřely. Nejdříve poplašené, do davy — a pak ostrá munice do naší budovy. Sovětské tanky zlikvidovaly improvizované barikády, z osobních aut zůstal jen zvalcovaný plech. Nyní bránily jejich postupu už jen těla tisíců lidí. Mohutné skandování — Fašisti!, a Jděte domů! Část občanů se pokoušela o rozhovor s posádkou tanků. Vyzývali jsme je k tomu, byla to naše jediná a poslední zbraň.

Posluchačům jsme sdělili, že sotva budeme moci ještě vysílat, rozloučili jsme se a hráli hymnu. Krátce na to, když jsme zjistili, že sovětské vojáci se díky odporu občanů do budovy ještě nedostali — jsme pokračovali ve vysílání. Sdělili jsme prostě posluchačům, že budeme vysílat tak dlouho, dokud nebudeme mikrofonu násilím zbaveni. Současně jsme oznámili, aby až uslyší ze svých přijímačů jím neznámé hlasy, už ničemů nevěřili. Šílená palba do našich oken nepřestávala. Operativní studio bylo na druhé straně chodby s okny směrem do dvora. Tam jsme byli ještě bezpečni, bylo však stále obtížnější dostat se na protějšek redakčních místností, k dálnopisům a telefonům. A přece — u okna naproti seděl u psacího stroje jeden náš mladý kolega,

vlastně ještě student, který nám občas vypomáhal. Zaznamenával vše, co se odehrávalo pod ním, na Vinohradské třídě, kolem něho létaly střely a úlomky tříštícího se skla. Jeho dívka omdlávala na chodbě strachy. Po prvé jsem použil znalosti nabytých při vojenské službě a propíchl se k němu s žádostí, či spíše-jako jeho nadřízený — s rozkazem, aby ihned zmizel do bezpečí. Odpověď doslova — Nech mne na pokoji, vždycky jsem si přál být válečným korespondentem... A tůkal dál do stroje a střely litaly dál kolem jeho hlavy...

V 7. 45 jsem znovu bral telefon. Na jeho druhé straně se představil Jiří Pelikán, který začal rychle diktovat výzvu předsednictva Národního shromáždění hlavám států, které se zúčastnily agrese. Psal jsem to tužkou na cár papíru, šlo už ne o minuty, ale o vteřiny a toto prohlášení, jako stanovisko nejvyššího zákonodárského orgánu země, mělo svůj zvláštní význam. Pak jsem ho ve studiu rychle překomtal. Žádný hlasatel by nebyl mohl moji hatmatilku rozluštit. Střelba zesílila. Napadlo mne ještě otevřít okna v operativním studiu, tak, aby tuto brutální střelbu bylo možno slyšet v celém světě.

A za chvíli vskutku dálnopis agentury Reuter potvrdoval, že z pražského rozhlasu je zřetelně slyšet výstřely. Stačili jsme ještě odvysílat právě došlou výzvu presidenta republiky, v níž se pravilo, že vznikla složitá situace, a že je třeba zachovat důstojný klid a očekávat další pokyny ústavních orgánů.

Dole se sovětské vojáky doslova probíjávali k hlavní vrtácnici, i tam už byli oběti na životech a ranění. Znovu jsme se pateticky rozloučili, vyslovili přesvědčení, že pravda zvítězí a znovu hráli naši státní hymnu. Dveře do studia se rozletěly a dovnitř vstoupila skupina sovětských vojáků s namířenými, odjištěnými samopaly. Bylo krátce před půl devátou.

Očekávali jsme vlastně to nejhorší, přesně řečeno, že nás jednoduše, při objevení tohoto "hnízdka kontrarevoluce" postřílí, a byli jsme s tím jaksi smířeni. Neměli však asi žádné přesné pokyny kromě onoho jediného — obsadit rozhlasovou budovu. Byli jsme vyzváni, abychom opustili studio. Vycházeli jsme po jednom, stále pod dozorem namířených samopalů. A nyní nastala opět jedna z oněch komických situací, jimiž právě tragédie tolik oplývají, věru důstojná chaplinovského filmu. Normálně lze vypnout celý rozhlasový provoz stisknutím jediného knoflíku. Sovětské vojáky — kteří okupovali budovu, však nebyli žádní specialisté. Jeden z nich začal vydolovávat mikrofon bajonetem, jiní nazdařbůh přefezávali pomocí nožů různé dráty a linky. Pak začali řádit v jednotlivých redakcích. Také tam přefezávali telefonní šňůry a nakonec uzamkli — jako vrchol této operace — toalety. Nás zahnali na druhou stranu chodby v druhém patře, kde nás hlídali. Nemají prý další rozkazy.

Bylo zajímavé pozorovat tváře těchto vojáků. Zračila se v nich nejen únava, ale i jistý úžas. Měl jsem později možnost s některými jednotlivě hovořit. Jeden důstojník se se slzami v očích omlouval a všichni vlastně opakovali, že za nic nemohou, že vůbec nevěděli kam jdou, a že jsou vojáci, kteří musí plnit rozkazy. Po chvíli jsme viděli, jak skupina vojáků vede pod namířenými samopaly Karla Hrabala, v té době šéfa vysílání pro zahraničí, který tak vlastně zastupoval nepřítomného ústředního ředitele. Hrabal byl známý stalinista, později se tvrdilo, že on sám vpustil sovětské vojáky hlavním vchodem dovnitř, ale to není příliš důležité. V té chvíli byl bleďý a smrtelně vydešený. Jakousi nepěknou úlohu však jistě sehnal, byl ostatně později jmenován — a dodnes je — ředitelem českého po-
okupačního rozhlasu.

Seděli jsme, leželi či stáli na přidělené chodbě, stále pečlivě hlídání. Někteří z nás měli transistorové přijímače, z nichž se však žádné slobodné české vysílání v dané chvíli neozývalo. Největší starost jsme měli o naše kolegyně, které už byly vyčerpaný únavou. Nedalo se však nic dělat. Před budovou bylo pravé peklo. Celkem patnáct tanků bylo v nasazení. Ostřelovaly nadále nejen budovu, ale i muzeum na Václavském náměstí, o němž se mylně domnívaly, že je sídlem rozhlasu. To vše ukazuje, jaký zmatek panoval v sovětských řadách. Jak jsme se dozvěděli, obsazení rozhlasu se neobešlo bez použití hrubého násilí. Student Jaroslav Zelený, narozený v roce 1945, byl proboden bajonetem.

Lidé venku však sovětským tankům stále čelili. Při srážce s nějakým barikádu tvořícím vozem začal jeden sovětský tank hořet, za chvíli byl v plamenech i druhý. Hrozil výbuch municí plně naložených tanků a sovětský důstojník, který nám to oznamoval, nás vyzval, abychom se stáhli do zadního traktu budovy, neboť nemohl zaručit, že její přední část se nestane obětí výbuchu. Na rohu Balbínovy a Vinohradské ulice už ostatně hořely domy a celé okolí představovalo větší spoušť — než v roce 1945, kdy se přesně na téže místě odehrával neméně historický boj o rozhlas.

Někdo z nás vtipně poznamenal na adresu sovětského velitele — Eto vaše dělo. Byla to narážka na proslulý Brežněvův výrok, že naše záležitosti jsou naší věcí, současně však slovo "dělo" ozna-

(Pokrač. na str. 6)

SVOBODNÝ PRAŽSKÝ ROZHLAS . . .

(Dokončení z 5. strany)

čovalo v ruštině i příslušnou zbraň. Když byl v plamenech druhý tank, někdo z našich se opět pokusil o šibeniční humor: My to nakonec, hoši, ještě vyhrájeme.

K výbuchům u budovy, plně ostatně už i sovětských vojáků, nedošlo. Řidiči tanků s nimi odjeli Balbinovou ulicí směrem k uličce Na smetánce, kde pak oba tanky — už bez posádky — explodovaly. Způsobily tak další spoušť a mnoho dalších lidí bylo raněno.

A pak jsme zajásali. Z našich příjimačů se ozvala Plzeň, pak České Budějovice a Ostrava. Legální svobodný rozhlas pokračoval ve svém vysílání. K našemu velkému překvapení se nakonec znovu ozvala Praha. Poznali jsme hlasy některých našich kolegů, například Slávy Volného, a soudili jsme, že se jim snad podařilo utéci z budovy a vysílat z nějakého jiného pracoviště. Záhy jsme však zjistili, že celá věc je daleko senzácijsší, vlastně neuvěřitelná a svým způsobem znovu humorná.

Těmto několika kolegům se totiž podařilo odejít do jiného studia v obsazené budově, na které Sověti prostě nepřišli. Poctivě řečeno, bylo opravdu poněkud ukryto v jakémsi mezzaninu mezi prvním a druhým patrem v zvláštním traktu budovy. Vysílalo se z něho normálně Míkroforum — oblíbený pořad pro mládež — a sám jsem, když jsem ho hledal, ještě po deseti letech práce v rozhlasu vždy trochu bloudil. Nevěřím, že by byl do něho trefil kterýkoli náš ředitel. A odtud se tedy vysílalo dál, přímo před nosem okupantů. Technicky to vypadalo tak, že studio bylo kabely spojeno s krajskými vysílači, které jeho příspěvky přenášely. Kolegové tam museli být velmi opatrní. Vysílání bylo třeba omezovat na minimum a přerušovat, kdykoli sovětský voják začal po budově pátrat. Stála se totiž i tato legrace. Sovětský velitel u své jakési polní vysílačky neustále poslouchal nadávky svého nadřízeného, jak to, že pražský rozhlas ještě vysílá. Velice se tomu divil a vytkl koval — "Něvazmožno, to

není možné, budova je obsazena." Kolegové v onom skrytém studiu si obstarávali zprávy odvážnými výlety do ulic, když se jim podařilo proniknout z budovy a opět se do ní vrátit přes garáže.

Zbývá dodat, že toto studio se udrželo až do půlnoci onoho osudného dne a že jeho pracovníci stačili včas uniknout, když byli varováni, že Sovětům se přece jen podařilo toto pracoviště zjistiť.

Pokud se nás, kteří jsme zůstali pod dohledem na chodbě, týče, pokoušeli jsme se znovu a znovu diskutovat se sovětskými vojáky. Když krajské rozhlasové stanice začaly vysílat protiokupanční prohlášení také v perfektní ruštině, přiblížili jsme se k nim s transistorem, aby mohli poslouchat. Mnozí z nich byli očividně dojatí a znovu opakovali, že za nic nemohou a že to vše je snad jen nějaké velké nedorozumění. Musím poctivě říci, že se k nám povětšinou chovali velmi slušně, občas nám dovolili i volněji se pohybovat a neprojevovali žádnou vlastní iniciativu. Drželi se jen stroze rozkazu obsadit budovu a nedovolit nám odejít. Později byl však i tento rozkaz zrušen — kolem druhé

hodiny odpoledne jsme totiž byli vyzváni, abychom odešli do svých domovů. Nebyla to záležitost tak jednoduchá, museli jsme budovu opouštět zadním východem do Balbinovy ulice, kde ještě hořely domy, občas vybuchovaly granáty a munice. V mém případě ironie osudu: tomu chtěla, že jsem odcházel se stále ještě vyděšeným Karlem Hrabalem, dnešním ředitelem pražského rozhlasu, který tehdy neskrýval své rozhořčení nad sovětským jednáním. Nešli jsme ovšem do svých domovů, nýbrž na smluvené místo, kde jsme se radili, co dále učinit. Bylo to opatření rozumné i z hlediska naší bezpečnosti. Naše propuštění bylo zřejmě předčasné především ze sovětského hlediska a jenom dalším důkazem zmatku, jaký tehdy panoval v sovětském velení. Zanedlouho totiž zorganizovala sovětská KGB (jak později potvrdil její uprchlý agent Saša Děmidov), vyslovenou honičku na novináře známé z období obrodného procesu. Zdržovat se ve vlastních bytech by bylo tedy sebevraždou. Mímoto jsme chtěli nadále pokračovat ve vysílání a určité možnosti se tu také naskytovaly. V Praze byla ještě celá řada rozhlasových pracovišť, které sloužily různým účelům a nebyly zvlášť označeny. Bylo možno předpokládat, že okupanti, nebude-li jim to někým vyraženo, se o nich nemusejí rychle dovědět. Jednou se zejména o budovu armádního vysílání poblíž vinohradské Vodárny, o studio středoevropského vysílání v Karlíně, a o bývalou Nečá-

Zajímavosti ze světa

Opět je slyšet o Angele Davisové: tentokrát je delegátkou Světového festivalu mládeže (rozuměj komunistické) ve vých. Berlíně. • Stávkují: jihoitalští zemědělské dělníci, pařížští dopravní zaměstnanci (předměstská doprava), anglické posádky vlečných lodí. • Mezinárodní kongres o ochraně životního prostředí byl zahájen v Helsinkách za účasti zástupců padesáti zemí. • Silné deště připravily o přístřeší 30.000 lidí v Pakistánu. • Dvanáct mrtvých horníků je bilance neštěstí v uhelném dole v anglickém hrabství Derbyshire, kde se zřítily těžní klec. • Návrh na znárodnění dolů na drahé kovy podala v Kongresu kolumbijská vláda. Doly patří převážně zahraničním společnostem. • 1237 milionů dolarů dosáhl v letošním prvním pololetí americký obchod s SSSR a dalšími východoevropskými zeměmi, což je třikrát víc než za stejnou dobu loni. • Pětidenní pracovní týden zavedl jako první v Bulharsku sofijský podnik J. Dimitrova. • V Jugoslávii zemřel tamní nejstarší občan, 120-tiletý Vaso Jovanović, který vyhledal lékaře jen jednou v životě a to kvůli slábnoucímu zraku. • Vězením na dobu tří let bude potrestán v Iránu každý, kdo porazí strom o průměru kmene přes 10 centimetrů. • Dva případy cholery se vyskytly v Británii. Přinesly ji manželé z návštěvy v Tunisu. • Argentinská poslanecká sněmovna odhlasovala návrhy zákonů na zestátnění bank a omezení činnosti zahraničních investorů v zemi. • Dva arabští teroristé, kteří zabili při útoku na aténské letiště tři lidi a na padesát jich zranili, se mylně domnívali, že jde o cestující izraelské letecké linky do Tel Avivu. • Vědci Rudé Číny objevili kostry savců, kteří žili před víc než 60 milióny let. Snaží se zjistit, jak se věřilo dosud, žili jen na území dnešní Jižní Ameriky. • Pouze třináct procent Italů chodí pravidelně v neděli do kostela. • Těžké žaludeční potíže zavinily nedávno smrt stovky osob na ostrovech Trinidad a Tobago. • 5 tisíc Japonců, žijících v Londýně, se rozhodlo vybudovat si vlastní kliniku, kde budou pracovat pouze japonští lékaři. • Bývalý kubánský diktátor Batista zemřel v exilu ve Španělsku ve věku 72 let. •

Přeložil: ANONYM

V Československu se nyní knihy patrně překládají samy. V nakladatelství Odeon v Praze nedávno vyšel sedmý svazek sebraných spisů Bertolda Brechta. Na začátku je copyrightová značka původního nakladatelství a českého ilustrátora, ale o překladateli ani slovo. V tiráži je lapidární a zcela neosobní konstatování: "Přeloženo z německých originálů."

Za nacistů židovský básník Jiří Orten publikoval pod pseudonymy. Goethův "Faust" ve vynikajícím překladu Otokara Fischera musel vyjít anonymně. Malíř Vlastimil Rada podepsal svým jménem knížku Karla Poláčka. Je mnoho analogií. S oblibou se nyní vydávají knihy, které už jednou nenarazily u cenzury. Za tak zvaného protektorátu u nacistické cenzury. V nakladatelství Práce v Praze vyšel před časem román holandské spisovatelky Madelon Lulofové "Guma klesá". Literárně je to práce zcela bezvýznamná, svým románovým slohem zastaralá a umělecky krotká. Což jsou dnes podle všeho vlastnosti vesměs velmi vítané. Jde o třetí vydání — náklad je 54 tisíce výtisků. První vydání vyšlo za protektorátu a nacistická cenzura neměla rovněž námitky. Mají snad cenzori podobný vkus nebo předpisy?

Doslov českého autora v knize Brechtových sebr. spisů, jehož jméno se veřejnost také nemá dovědět, je dogmatický, jen to praští. Konec konců to zapadá jako další ozubené kolečko do Brechtova životopisu. Známa a do-

kumentárně doložená fakta ze západních knih o Brechtovi: Velký pěvec komunismu — nebyl členem strany. Největší umělec Německé demokratické republiky — měl rakouský pas. Socialistický spisovatel — zadal svá autorská práva kapitalistickému nakladateli ve Frankfurtu nad Mohanem.

Bojovník proti kapitalismu — dal si své honoráře poukázovat na bankovní konto ve Švýcarsku. A po povstání ve východním Berlíně 17. června 1953 doporučil v básni komunistické vládě, aby — když je nespokojena s lidem — ho jednoduše rozpustila a zvolila si jiný. V Praze vláda, nespokojená s překladateli, dělá možná cosi podobného: překládá si knihy sama.

Jaroslav Dresler

Zakalená hladina

Jednání o normalizaci vztahů mezi Československem a Německou spolkovou republikou vážne. Z Prahy odcestoval státní sekretář bonnského ministerstva zahraničí Paul Frank aniž, při jednáních s náměstkem československého ministra zahraničí Jiřím Goetzem — dospěli vyjednávači k definitivní dohodě o nedorozuměných problémech, jež ještě existují v souvislosti s parafovanou už smlouvou. V jednáních se pokračuje v těchto dnech v Bonnu. Vznikla určitá nejistota i pokud jde o načasování návštěvy spolkového kancléře Brandta a zahraničního ministra Scheela v Praze — jež se plánuje na 6. a 7. září.

skovu vlnu v Nuslích. (Nečásek byl za Gottwalda ředitelem pražského rozhlasu, jeho vila později sloužila jako útulek mezitím už zastavenému tajemnému vysílači italské komunistické strany).

A opět trochu humoru v nesačné chvíli. Abychom mohli správně organizovat rozdělení lidí a určit je na jednotlivá pracoviště, zůstal v telefonní číslu v hlavní budově jeden z našich kolegů. Okupanty přesvědčil, že ústředna je zároveň hlavní rozdělovnou chleba v Praze. Mohl pak po několik dnů na jednotlivá pracoviště volat různé vzkazy a telefonní čísla, zašifrovaná do oznámení jako — 15 bochníků chleba, 326 housek a podobně . . .

Moje skupina se v podvečerních hodinách sešla v budově armádního rozhlasu u Vinohradské vodárny. Technici začali ihned zajišťovat možnost vysílání, byla provedena i zásobovací opatření a ministr vnitra vyslal na naši ochranu i několik příslušníků bezpečnosti. Uvést náš vysílač do chodu se však v onen večer ještě nepodařilo. K dispozici jsme však v pozdních večerních hodinách dostali potom alespoň krátkou vlnu v pásmu 49 metrů, určenou pro vysílání do zahraničí. Tři z nás, kteří jsme ovládali různé cizí jazyky, jsme se střídali, abychom v několika světových řečech informovali svět o okupaci naší země. Mezitím se zajišťovalo vysílání prostřednictvím armádních vysílačů a různých kabelů. To však bylo hotovo až druhý den ráno. A

my jsme měli před sebou další bezesnou noc. Praha ještě nemohla vysílat z žádného stanoviště, celou noc z 22. na 23. srpen však vysílaly krajské stanice, především rozhlas z Hradce Králové. Měli jsme možnost mu předávat určité informace a pokyny kabelovým telefonem.

Druhý den se scházel mimořádný čtrnáctý sjezd KSČ. O organizaci jeho svolání se také na výzvu příslušných organizací československý rozhlas zasloužil. A druhý den ráno už také mohly být v provozu tři svobodné pražské stanice a navíc ještě vysílač umístěný v prostorách závodu ČKD. Mohli jsme také začít řešit otázku programového rozdělení, vytvořit celou organizaci legálního svobodného rozhlasu na celém území republiky ve formě takzvané štafety, kdy jedna stanice předávala slovo druhé. To mělo zvláštní význam, abychom při malém počtu vysílacích frekvencí nemluvili jeden přes druhé a aby tak nenastal zmatek v našich vlastních řadách. To se skvěle podařilo. Československý rozhlas pokračoval pak ve svém vysílání, v odporu proti okupaci, za těchto podmínek a z míst obsazených nepřitelem, ještě dalších sedm dní. Bylo to nejslavnější období jeho dějin. Popis průběhu i celé organizace tohoto odvážného podniku se však už vymyká z rámce této jedné kapitoly a je spíš námětem pro knížku — plnou vzrušujícího děje . . .

Copyright — autor
a Americké Listy — 1973

Náš fejeton: "POLEHČUJÍCÍ OKOLNOST"

aneb "Dvě tváře krajského náčelníka"

Pouštím se do nesnadného úkolu. Chci napsat fejeton. Je to novinářský útvar, ve kterém se má úsměvným slohem něco kritizovat, připomínat či já nevím co. Takovým klasickým příkladem je třeba Nerudův fejeton "Kam s ním?", ve kterém šlo o slavníka. Nebylo ho kam odložit. Já na místo slavníka mám dopis a několik údajů od emigrantů z léta 1973. Ano, nepřepsal jsem se, z léta roku tisícdevětsetšedesát tři.

Tak tedy nejprve ten dopis. Pan krajský náčelník odboru pasů a víz věděl kam s ním. Na adresu jedné důchodkyně, která si podala odvolání proti rozhodnutí okresního oddělení pasů a víz v X-tém krajském městě. V Rozhodnutí se m. j. píše: "Krajský odbor pasů a víz v

X nevyhovuje Vašemu odvolání proti rozhodnutí, kterým byla zamítnuta žádost o povolení cesty do Švýcarska. Po prošetření a posouzení napadeného rozhodnutí došel odvolací orgán k závěru, že podle ustanovení par. 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 63/1965 Sb., o cestovních dokladech a par. 1 písm. b) vládního nařízení č. 114/1969 Sb., jímž se stanoví, ve kterých případech může být vydání cestovního dokladu odepřeno, nenastal důvod pro jeho změnu. Proto uvedené rozhodnutí potvrzuje a Vaše odvolání zamítá. Odůvodnění: Při rozhodování o odvolání přihlížel odvolací orgán k výše uvedenému zákonu o cestovních dokladech a vládnímu nařízení. Podle těchto právních předpisů nejsou cesty k

návštěvě státního občana ČSSR, který se zdržuje v cizině bez povolení čs. úřadů, v souladu se státními zájmy zejména proto, že na základě amnestie prezidenta ČSSR ze dne 23. února 1973 má Vaše dcera Marie nar. 27. 3. 1938 možnost beztržně se vrátit do 31. prosince 1973 zpět do ČSSR. Bylo by vhodné, abyste ji o této skutečnosti informovala. Proti tomuto rozhodnutí se nelze dále odvolat." Razítko, podpis náčelníka.

Pro úplnost strohá fakta: ta paní, která dostala výše uvedený dopis, je důchodkyně, její dcera, žijící ve Švýcarsku, byla před odchodem do zahraničí prodavačkou v prodejně Masna. Čili — důvody vhodné státních zájmů! Jsem zvědav — jak bude odpovídat ministr zahraničí ČSSR B. Cháoupek svému americkému kolegovi W. Rogersovi, který mu při nedávné návštěvě v Praze předal jména 31 rodin, které mají zájem o možnost společného života — v Americe. Zde asi bude rozhodovat zase jiný státní zájem, protože při jednání o hou jmenovaných se hovořilo i o možnosti navrácení zlatého pokladu Československu! Ale zůstaňme u našeho razítka a podpisu, o kterých pan krajský náčelník vždycky ví, kam s nimi. Totiž. Stejně razítko krajského odboru pasů a víz v X i se stejným podpisem náčelníka se stkvěly i na úředních dokladech, které se dostaly za hranice republiky. Na pasech jedné čtyřčlenné rodiny, právě té, která v létě 1973 požádala ve Švýcarsku o asyl. Stejně jako v prvním i ve druhém případě se jednalo o běžnou úřednickou rutinu, jen s malým rozdílem. Paní důchodkyně poslala své odvolání poštou, hlava čtyřčlenné rodiny přišla se svou žádostí o povolení cesty do ciziny osobně. Nač dlouho napínat zvědavost: za 35.000 Kčs byly pasy vystaveny během tří dnů, za dalších 15.000 Kčs si čtyřčlenná rodina mohla vyvézt západoněmecké marky a švýcarské franky na devizový příslib.

Změnilo se hodně od nerudovských dob a na otázky "kam s ním", s čímkoliv, se nachází rychle odpověď. Když z toho nic nespýje, tak tam, kde se něco zamítá. Když někdo dokáže v pravý okamžik vytknout příslušný obnos, tak tam — kde se něco povoluje. Státní zájmy nestátní nezajímají, jen když to "kape" ... Říkávalo se, že když dva dělají totéž, není to totéž. Dnes známe další obměnu: Když jeden dělá za provizi, tak nehlídá ani na paragrafy. Zaplatí, když u toho nikdo nebyl, tak si jed'. Povoluje se. Pro tuhle chvíli nemyslel pan soudruh náčelník na nějaké ohrožení republiky. Myslel jen na svou pětičlennou rodinu, na vřlu po bývalých továrnících, ve které bydlí,

Krajský oznamovatel

Český pension v rakouských Alpách

ZELERMOOS, 5700 Zell am See, Tel. (06542) 202046

Krajské prostředí, celoroční lyžování, výlety do okolí (Grossglockner, Salzburg, Vídeň). —

Volné pokoje v červenci a srpnu — za osobu se snídaní od S. Fr. 12.—

Víte, že

REZNICTVÍ A UZENÁŘSTVÍ JOSEF ČURDA, MARGARTENSTR. 11

... je jen 206 m od nádraží Selnau ... vyrábí na 20 druhů českých a slovenských specialit ... rozesílá maso a uzeniny po celém Švýcarsku (maso za velkorhodné ceny) ... při objednávce nad S. Fr. 50.— neúčtuje poštovné.

Nevíte?

Tak přijďte nebo volejte 01/23 52 65

PSACÍ A POČÍTAČÍ STROJE

pro krajany se slevou — jakož i veškeré opravy zařídí ANTONÍN ZETEK, Illnauerstr. 24, 8307 Effretikon, tel. 052-32 53 08

SERVIS

vašeho vozu zajistí rychle a spolehlivě W. Pisoft, společník fy: AUTO WEISS, Altstetterstrasse 228, 8048 Zürich, tel. 01-62 14 55.

Přes UNIONFUNK

v Zürichu seženete českého taxikáře, znalého místních poměrů, památek a vůbec všeho zajímavého.

Volejte 01-47 30 47 a žádejte pana IVANA MÁDRA.

KNIHY

všech čs. exilových nakladatelství dodává:

Oskar Krause, CH-8307 EFFRETIKON, Rebenstr. 2

Priznat Galerie ve Švýcarsku

vystavuje díla předních exilových výtvarníků — sjednejte návštěvu. Telefon — 052/324176 — Švýcarsko

28 letý sportovní trenér velmi dobrého zajištění, dříve z Prahy, hledá dívku k vážnému seznámení. Zn. "Jen vážně-Pište do adm. t. l."

Pro další podnik,

který otevírá na podzim v městě Tallfingen/Ebingen hledám mladšího, spolehlivého, samostatného českého kuchaře za nejlepších platových podmínek. — Byt k dispozici.

HOTEL RESTAURANT-HIRSCH

Majitel Tony Kolářský

D — 7481 Sigmaringendorf

ZAJEMCI

o prodej švýcarských hodinek ve všech státech žádáme o kontakt. Vhodný vedlejší výdělek nebo hlavní zaměstnání. Zájemci z oboru mají přednost.

SLAIS-CH 2500 Biel, Postf. 255-Switzerland.

NABÍZÍME —

České knihy v exilu:

John Danus "Zrod satanova atomu", vázané, celá trilogie \$17.00, k dodání ihned. Během roku 1973 vyjde, vázané v plátně, ilustrované, cena za svazek \$5.20. Díla K. J. Krušiny: "Pan Dadáček má dovolenou", detektivka. "Jedenáctý obvod", kriminální román. "Zimní bouře", Horská záchranná služba. "Druhá bouře", vychází až v zahraničí. "Svět je strašně krásný", členská premie zdarma pro odběratele celé řady roku 1973. Můžete objednat nebo napsat si o bližší informace. Dodává Literární Klub, K. J. Krušina, Box 239, 126 02 Hägersten 2, Sweden.

MIROSLAV FISERA

INFORMACE OD PRAMENE

"Niederlassung" a švýcarské občanství

Zürich (Zpravodajství evropské redakce): Před časem jsme uveřejnili několik prvních informací "od pramene". Čtenářský ohlas nám ukázal, kde "švýcarské" Čechy a Slováci tlačí bota. V otázce "Niederlassungsfreiheit", (svoboda usazení na kterémkoliv místě Švýcarska) a udělování švýcarského občanství. Student J. K. ze St. Gallen nám ochotně sehnal podklady a výsledek jeho informací vám dnes předkládáme.

Většina našich krajanů, kteří letos dovrší svůj pátý rok pobytu ve Švýcarsku, obdrží automaticky, t. zn. bez podání jakékoli žádosti — Niederlassungsfreiheit. Předpokladem je nejen pět let pobytu ve Švýcarsku, ale i bezúhonné chování (klagloses Verhalten) uchazeče. V praxi to vypadá následovně: jako každý rok vyplní i letos všichni krajané dotazník Einwohnerkontrolle se žádostí o prodloužení povolení k pobytu. U těch, kteří žádají již po páté, postoupí jednotlivé Gemeinde jejich žádost přímo Fremdenpolizei, která při splnění výše uvedených podmínek Niederlassungsfreiheit jim automaticky přidělí. Znamená to, že napříště již držitelé této ústavní svobody nemusí žádat o povolení k pobytu a mohou se bez jakýchkoli omezení usadit kdekoli ve Švýcarsku.

S udělením Niederlassungsfreiheit pak je rovněž automaticky spojena i ústavní svoboda obchodního a řemeslného podnikání (Handelsund Gewerbefreiheit). Převzato opět do srozumitelné řeči — každý, kdo bude chtít živnostensky podnikat, nepotřebuje k tomu žádné zvláštní povolení jako dosud. S tím pochopitelně i souvisí možnost svobodné volby povolání, v živnostenské činnosti pak jsou jen dílčí omezení podle právních státních norem, např. nutnost povolení k provozování lékařské nebo advokátní praxe, dodržování hygienických předpisů při prodeji potravin a pod. To vše je garantováno Švýcarskou spolkovou ústavou v článku 31, kde je zdůrazněno, že, mimo naznačené výjimky, nebude nikdo zasahovat do jejich soukromého podnikání. A dojde-li k porušení tohoto ustanovení, pak může poškozený zažalovat u nejvyššího Švýcarského spolkového soudu vinníka a žádat zastavení nebo odstranění těchto zásahů do jeho živnostenské činnosti.

Pokud jde o právo na přidělení švýcarského občanství, právě v těchto dnech vrcholí diskuse švýcarských politických stran k revisi platných zákonů. Jedná se o tzv. Vernehmlassungsverfahren, neboli "vyslyšení" názorů politických stran při přípravě formulace nových zákonů. Švýcarská sociálně demokratická strana (SPS) propaguje názor, že v politice vůči cizincům žijícím ve Švýcarsku je třeba dát absolutní přednost zlepšení právního i sociálního postavení. SPS hodnotí současný stav jako inkvizitorský způsob, neboť při samotném udělování švýcarského občanství dochází často k nedůstojným, ba dokonce i zlovolným situacím. V praxi by mělo být podle názoru SPS — upuštěno při udělování občanství od prověrky vhodnosti uchazeče, protože cizinci, kterým byl umožněn pobyt na území Švýcarska, dlouhá léta pracovali a pracují pro Švýcarsko, a nejen na svých pracovištích, ale i v místech svého bydliště se již z celkovým prostředím dostatečně sžili. Nej důležitějším požadavkem SPS-však je, aby kompetence k udělení švýcarského občanství byla přenesena na švýcarský spolkový stát, což by právě odstranilo časté malichernosti v dosavadní praxi. Protože celá otázka je zatím ve stadiu jednání, budeme naše čtenáře postupně, jak budou jednotlivé návrhy projednávány, případně i uzákoněny, informovat.

Sověti se zlobí na Pittermanna

Předseda Socialistické internacionály dr. B. Pittermann se několikrát kriticky vyslovil na sovětské podněty ke kontaktům mezi komunisty a socialisty. Naši čtenáři si jistě vzpomínají na jeho poslední prohlášení, v němž takové nabídky označil za nevěrohodné, protože komunisté chtějí spolupracovat se so-

cialisty na západě, kde jim parlamentní systém dává plnou možnost politické aktivity, ale tam, kde nastolili svou samovládu, sociální demokraty pronásledují. Vyzval při této příležitosti komunisty, aby jako důkaz opravdovosti svých úmyslů opustili Československo.

Moskevská Pravda nyní pod nadpisem "Flirt s Pekingem" dr. Pittermanna ostře napadla. Píše, že Pittermann nevynechá žádnou příležitost, aby "napadl socialistické země a komunistické hnutí", a aby socialistické strany varoval před spoluprací s komunisty. Jen u Pekingu dělá prý Pittermann výjimku a dokonce tam před nedávnem zajel. (V této příčině je pří-
chut' hořkosti: Pittermann

desud nepřijal pozvání k návštěvě Moskvy).

Komentář Pravdy napadá také jiného významného socialistu, Pietra Nenniho, seniora italských socialistů za to, že po svém návratu z Pekingu poskytl listu Avanti interview, který podle Pravdy je "chvalozpěvem na kulturní revoluci". Pravda pak pokračuje, že není pravděpodobné, že by oba socialističtí vůdci přešli na "maoistickou víru". Jejich jednání je prý inspirováno antikommunismem. Jestliže je SSSR haněn a všechny politické činy Pekingu ospravedlňovány, je to podle Pravdy bezzásadová politika — která může mít nebezpečné následky v mezinárodní politice a dělnickém hnutí.

ph

A UTÍKAJÍ DÁLE...

Na hranicích mezi DDR a BDR jsou zřízeny tzv. "Todesstreifen", území, které je automaticky postřelováno při vstupu do pásma. Přesto však východoněmečtí občané hledají neustále možnost útěku právě do Spolkové republiky.

V červnu letošního roku se podařilo dostat do BDR 525 utečencům, z nichž 142 dosáhli svého cíle právě přes minová pole a ostřelované úseky. Ve srovnání se stejným měsícem roku 1972 je to o 83 osob více. A téměř každý den přichází další hlášení.

Tak např. 48 hodin před zahájením mezinárodní regaty o mistrovství Německa v Duisburgu požádali dva rumunští veslaři o asyl. Byli to členové Dynama Bukurešť,

kterí měli startovat ve čtyřce s kormidelníkem. Nedávno koncertoval komorní orchestr města Drážďan v Salzburku na "Zámeckých koncertech".

Jeden 28letý člen požádal bavorskou nádražní policii v Salzburku o poskytnutí ochrany, protože již se nechce vrátit do Německé demokratické republiky. A ve stejný den stejná policejní stanice ohlásila, že útěk se podařil celé rumunské rodině, žijící v NDR. A ještě douška na závěr: turisté z BDR po návratu z návštěvy v NDR se shodují v názoru: obyvatelé NDR, zejména v pohraničních oblastech, mají příkázáno, aby se nebavili s žádnou osobou, která přijíždí ze Západu... Komentář jistě netřeba. (ER)

Podřízená práva

Soviet Weekly — Sovětský týdeník, který vydává Moskva v angličtině, přinesl článku jistého Vitalije Bordunova. Pokouší se ospravedlnit fakt, že východoevropské státy už po dlouhá léta systematicky ruší vysílání zahraničních rozhlasových stanic. Protože doba pokročila, přidal k tomu teď i Bordunov i vysílání televizní. Už dnes, kdy vysílá ještě daleko nedosáhnou, prý se vysílá přes cizí hranice mnoho pořadů pomlouvačných, pořadů, které šíří rasovou či nacionální nenávisť. Konkrétního neřekl sovětský autor nic. Neuvedl ani to, že nejrozsáhlejší zahraniční vysílání v nejrůznějších jazycích provozuje právě moskevský rozhlas — a to bez jakýchkoli zábran: nikdo jeho vysílání nikde neruší. A to se — jak dobře známo — skládá převážně z programů čistě propagandistických.

Autor Sovětského týdeníku však šel ještě dál. Zaútočil na ty, kteří se při šíření informací dovolávají mezinárodního práva, a bohorovně prohlásil, že "lidská práva nejsou v plném slova smyslu mezinárodní" a dále, že "práva občanů jsou podřízena zákonům státu, v němž žijí". Čímž má být celá věc sklizena ze stolu. Z publicistova výroku ovšem až příliš nápadně číší arogance totalitní moci, která si bezostyšně o sobě právo nakládat se svými poddanými podle své libovůle; teď se ještě pokouší hájit tuto atmosféru jako juristicky oprávněnou. Co je to však za právo, které nemůže obstát v mezinárodně platných humanitních měřítcích? Juristická ustanovení jednotlivého státu přece v mezinárodně civilizované době nemohou stát v protikladu s tím, čeho uslechtilé snahy lidstva, k nimž se i komunismus často halasně zná, dosáhly za dlouhá staletí a co je dnes přirozenou cestou známo jako neodvolatelný kodex základních práv člověka. Ostatně: i Sovětský svaz takovou deklaraci — v rámci Organizace Spojených národů — podepsal. Nebo se snad od doby podpisu něco změnilo?

Mnozí si dokáží myslit své i za cizí peníze.

PRÁZDNINY a česká kniha v zahraničí

Čtenářský hlad po dobré české knize trvá. Doma i v cizině. Kdežto doma současná literatura stagnuje, a starší kvalitní věci se vydávat nesmějí, my v emigraci máme v tom ohledu větší štěstí. Také Universum Sokol Publications patří k vydavatelstvím, které jsou sto zájmu čtenářů o dobrou českou knihu vyhovět. Zde je seznam a stručný popis knih, vydaných doposud naším nakladatelstvím:

DEMOKRATICKÝ MANIFEST —

Ferdinand Peroutka. Vyznání víry v demokracii, svobodu a právo na národní sebeurčení. Mužný boj s ideologií komunismu, jehož slabiny jsou zde odhalovány nejpovolavějším mistrem pera. Kniha skutečně hodná tradice českého humanismu.

POČÍTADLO —

Petr Den. Sbírká esejí, zkoumajících vztahy mezi náboženstvím, politikou a matematikou, jež se zároveň snaží dát novou náplň pojmu "demokracie", aby revoluce dala a nových národů, měnící podobu našeho století, nebyla revolucí nihilismu, prostě moci a smrti, nýbrž revolucí míru a života.

VE VLÁDĚ DRUHÉ REPUBLIKY —

dr. L. K. Feierabend. Paměti muže, který spoluřídil osudy národa a státu v tragické pomnichovské době. (Rozebráno).

VE VLÁDĚ PROTEKTORÁTU —

dr. L. K. Feierabend. Pokračování paměti člena české protektorátní vlády z doby po 15. březnu 1939, obsahující množství zajímavých a významných detailů o tehdejších událostech.

Z VLÁDY DOMA — DO VLÁDY V EXILU —

dr. L. K. Feierabend. Autor zde líčí svůj dobrodružný útěk z Protektorátu přes Maďarsko, Jugoslávii a Francii do Londýna a popisuje zajímavým způsobem poměry v tehdejší exilové vládě presidenta Beneše.

ANTONÍN ŠVEHLA —

textová a fotografická monografie, vydaná ke stoletému výročí narození tohoto politika, který spoluzakládal, budoval a řídil mladý československý stát. Neopracovatelná publikace zejména pro mladé emigranty, kteří o Antonínu Švehlovi doma buď neslyšeli vůbec, anebo jenom nepravdy.

KAŽDÁ Z TĚCHTO KNIH PŘEDSTAVUJE TVORBU NAŠICH PŘEDNÍCH SPISOVATELŮ A BÁSNÍKŮ, ŽIJÍCÍCH MIMO SVOU VLAST. ZAKOUPENÍ NĚKTERÉ Z NICH OBOHATÍ JISTĚ VAŠI KNIHOVNU

ÚHLEM NA OBLOHU —

Miroslav Rašín. Sbírká cestopisných črt, zejména z Jižní Ameriky, politických i intimních úvah již zemřelého autora, je moderním protestem proti odlidštění a zmechanizování světa.

BEZNADĚJE A NADĚJE —

Karel Valehrach. Krajan, pismák líčí svůj těžký, avšak zkušenostmi bohatý život, v němž křížem — kráčem procestoval všech pět světadílů, s očima otevřenými a se srdcem, které rozumí lidské bídě.

OD A DO Z —

veselá abecední fantazirování slovy a kresbami — populárního komika Járy Kouta.

VERŠE ZE ZÁSUVKY A VERŠE ZAPOMENUTÉ —

Josef Martínek. Česko-americký novinář a básník tu ve čtyřech částech podává silné básnické obrazy několika svých životních údobí.

HOLOUBEK, KTERÝ SE NA VŠECHNO PTAL —

Josef Martínek. Půvabná dětská knížka veršů s lahodnou češtinou a podivuhodnou fantazií.

SONGS OF THE DESERT —

Josef Martínek. Sbírká anglických básní, které byly přeloženy ve více než 40-ti amerických a kanadských časopisech. Autora zde inspirovala zejména velká americká poušť na jihozápadě USA.

LEDY SE HNULY —

V. N. Duben. Kniha nutná pro každého, kdo chce vědět, kdy a jak začaly drobné sopečné výbuchy, které pak, po několika letech, vedly k Pražskému jaru.

THIS AND THAT —

E. J. Popera. Kdo zná české verše tohoto básníka, jistě sáhne se zvědavosti po jeho první sbírce básní anglických.

OBJEDNÁVÁM:

Demokratický manifest — Ferdinand Peroutka	\$4.00
Počítadlo — Petr Den	2.50
Ve vládě protektorátu — dr. L. K. Feierabend	3.00
Z vlády doma — do vlády v exilu — dr. L. K. Feierabend	3.00
Ledy se hnuly — V. N. Duben	3.00
Antonín Švehla	3.00

Úhlem na oblohu — Miroslav Rašín	2.50
Beznaděje a naděje — Karel Valehrach	2.50
Od A do Z — Járy Kouta	1.50
Verše ze zásuvky a verše zapomenuté — Josef Martínek	2.00
Holoubek, který se na všechno ptal — Josef Martínek	1.00
Songs of the Desert — Josef Martínek	3.00
This and that — E. J. Popera	2.00
Pálnoční pacient — Egon Hostovský	3.00